

Liberté • Égalité • Fraternité

RÉPUBLIQUE FRANÇAISE

MINISTÈRE
DE L'ÉDUCATION
NATIONALE, DE
L'ENSEIGNEMENT
SUPÉRIEUR ET DE
LA RECHERCHE

EAE LMO 6

SESSION 2017

AGREGATION CONCOURS EXTERNE

Section : LETTRES MODERNES

VERSION DE LANGUE VIVANTE

Durée : 4 heures

*Seul est autorisé l'usage de dictionnaires unilingues dans la langue choisie.
Pour les options arabe et hébreu, les dictionnaires bilingues sont autorisés.*

L'usage de tout ouvrage de référence, de tout autre dictionnaire et de tout matériel électronique (y compris la calculatrice) est rigoureusement interdit.

Dans le cas où un(e) candidat(e) repère ce qui lui semble être une erreur d'énoncé, il (elle) le signale très lisiblement sur sa copie, propose la correction et poursuit l'épreuve en conséquence.

De même, si cela vous conduit à formuler une ou plusieurs hypothèses, il vous est demandé de la (ou les) mentionner explicitement.

NB : La copie que vous rendrez ne devra, conformément au principe d'anonymat, comporter aucun signe distinctif, tel que nom, signature, origine, etc. Si le travail qui vous est demandé comporte notamment la rédaction d'un projet ou d'une note, vous devrez impérativement vous abstenir de signer ou de l'identifier.

Tournez la page S.V.P.

INFORMATION AUX CANDIDATS

Vous trouverez ci-après les codes nécessaires vous permettant de compléter les rubriques figurant en en-tête de votre copie.

Ces codes doivent être reportés sur chacune des copies que vous remettrez.

	Concours EAE	Section/option 0202A	Epreuve 106	Matière 0001
► Allemand :				
► Anglais :				
► Arabe :				
► Espagnol :				
► Italien :				
► Russe :				
► Portugais :				
► Hébreu :				
► Chinois :				
► Polonais :				
► Tchèque :				
► Roumain :				

VERSION ALLEMANDE

Im Frühsommer seines neununddreißigsten Jahres wurde der Schauspieler Ralf Tanner sich selbst unwirklich.

Von einem Tag zum nächsten kamen keine Anrufe mehr. Langjährige Freunde verschwanden aus seinem Leben, berufliche Pläne zerschlugen sich grundlos, eine Frau, die er nach seinen Möglichkeiten geliebt hatte, behauptete, dass er sie am Telefon übel verspottet habe, und eine andere, Carla, war in der Lobby eines Hotels aufgetaucht, um ihm die schlimmste Szene seines Lebens zu machen: Dreimal, hatte sie geschrien, habe er sie einfach so versetzt! Die Menschen waren stehengeblieben und hatten grinsend zugesehen, ein paar hatten mit ihren Mobiltelefonen gefilmt, und schon in dem Moment, da Carla mit aller Kraft zugeschlagen hatte, hatte er gewusst, dass diese Sekunden ins Internet kommen und den Ruhm seiner besten Filme überstrahlen würden.

Er begann, mehrmals am Tag seinen Namen bei Google aufzurufen. Auf YouTube fand er die Aufzeichnung eines Auftritts von einem ziemlich guten Ralf-Tanner-Imitator: einem Mann, der ihm täuschend ähnlich sah und dessen Stimme und Gesten fast die seinen waren. Rechts daneben bot das System weitere mit seinem Namen verknüpfte Videos an: Ausschnitte aus seinen Filmen, zwei Interviews und natürlich die Szene mit Carla in der Hotelloobby.

An diesem Abend ging er mit einer Frau aus, um die er sich lange bemüht hatte. Aber als er ihr gegenüber saß, konnte er plötzlich nicht mehr so tun, als ob ihr Gerede ihn interessierte. Die Blicke der Leute von den anderen Tischen, ihr Tuscheln und Herüberstarren, all das störte ihn noch mehr als sonst. Als sie aufstanden und das Lokal verließen, trat ein Mann auf sie zu und bat mit der üblichen Mischung aus Schüchternheit und Trotz um ein Autogramm.

„Ich sehe ihm nur ähnlich“, sagte Ralf.

Der Mann blickte ihn misstrauisch an.

„Ich mache das beruflich. Ich trete auf. Ich bin Imitator!“

Der Mann gab den Weg frei. Die Frau lachte noch Minuten später im Taxi, so geistreich fand sie seine Antwort.

In dieser Nacht, während er sah, wie im grauen Spiegel neben dem Bett ihrer beider nackten Umrisse eins wurden, wünschte er sich mit aller Kraft auf die andere Seite der glatten Fläche hinüber, und am nächsten Morgen, als er sie ruhig neben sich atmen hörte, war ihm, als hätte ein Fremder sich in dieses Zimmer verirrt; und dieser Fremde war nicht sie.

Er hatte schon lange den Verdacht, dass das Fotografiertwerden sein Gesicht abnützte. Sollte es möglich sein, dass jedesmal, wenn man gefilmt wurde, ein anderer entstand, eine nicht ganz gelungene Kopie, die einen aus sich selbst verdrängte? Ihm war, als wäre nach den Jahren des Bekanntseins nur mehr ein Teil von ihm übrig und als brauchte er bloß noch zu sterben, um einzige und allein dort zu sein, wo er eigentlich hingehörte: in den Filmen und auf den unzähligen Fotografien.

Daniel Kehlmann, *Ruhm*, Rowohlt-Verlag, Berlin (2009)

VERSION ANGLAISE

I was seventeen and knew nothing of the world; my Marquis had been married before, more than once, and I remained a little bemused that, after those others, he should now have chosen me. Indeed, was he not still in mourning for his last wife? Tsk, tsk, went my old nurse. And even my mother had been reluctant to see her girl whisked off by a man so recently bereaved. A Romanian countess, a lady of high fashion. Dead just three short months before I met him, a boating accident, at his home, in Brittany. They never found her body but I rummaged through the back copies of the society magazines my old nanny kept in a trunk under her bed and tracked down her photograph. The sharp muzzle of a pretty, witty, naughty monkey; such potent and bizarre charm, of a dark, bright, wild yet worldly thing whose natural habitat must have been some luxurious interior decorator's jungle filled with potted palms and tame, squawking parakeets.

Before that? *Her* face is common property; everyone painted her but the Redon engraving I like best, *The Evening Star Walking on the Rim of Night*. To see her skeletal, enigmatic grace, you would never think she had been a barmaid in a café in Montmartre until Puvis de Chavannes saw her and had her expose her flat breasts and elongated thighs to his brush. And yet it was the absinthe doomed her, or so they said.

The first of all his ladies? That sumptuous diva; I had heard her sing Isolde, precociously musical child that I was, taken to the opera for a birthday treat. My first opera; I had heard her sing Isolde. With what white-hot passion had she burned from the stage! So that you could tell she would die young. We sat high up, halfway to heaven in the gods, yet she half-blinded me. And my father, still alive (oh, so long ago), took hold of my sticky little hand, to comfort me, in the last act, yet all I heard was the glory of her voice.

Married three times within my own brief lifetime to three different graces, now, as if to demonstrate the eclecticism of his taste, he had invited me to join this gallery of beautiful women, I, the poor widow's child with my mouse-coloured hair that still bore the kinks of the plaits from which it had so recently been freed, my bony hips, my nervous, pianist's fingers.

He was rich as Croesus. The night before our wedding – a simple affair, at the Mairie, because his countess was so recently gone – he took my mother and me, curious coincidence, to see *Tristan*. And, do you know, my heart swelled and ached so during the Liebestod that I thought I must truly love him. Yes, I did. On his arm, all eyes were upon me. The whispering crowd in the foyer parted like the Red Sea to let us through. My skin crissped at his touch.

How my circumstances had changed since the first time I heard those voluptuous chords that carry such a charge of deathly passion in them! Now, we sat in a loge, in red velvet armchairs, and a braided, bewigged flunkey brought us a silver bucket of iced champagne in the interval. The froth spilled over the rim of my glass and drenched my hands, I thought: My cup runneth over.

Angela CARTER, "The Bloody Chamber", 1979

والآن إذا عدنا من بعد هذا التمهيد إلى الكاتب والناقد – وهمما موضوع الحديث – وجدنا أن ذلك وهذا يعملاً بداعٍ من القلق والشوق. فالكاتب في ما يكتب إنما يعبر عن قلق تثيره فيه حواسه الخارجية والباطنية من أوضاع بعينها، وعن شوق إلى التخلص من ذلك القلق. ويأتي الناقد ليعبر عن القلق الذي يثيره فيه عمل الكاتب، وعن شوقه إلى الانعتاق من ذلك القلق.

وإذ ذاك فعمل الناقد هو نقد النقد. وهو مدین به لعمل الكاتب. فلو لا الكاتب لما كان الناقد.
ولا يصح العكس وذلك هو الفارق الأول والأهم ما بين الاثنين.

وأنا عندما أقول في الكتابة إنها - كأي عمل بشري آخر - تصدر عن قلق وشوق لست أريد أن يتبرأ إلى الذهن أنها عملية بسيطة. بل هي عملية في منتهى التعقيد. فلا القلق ولا الشوق من المشاعر التي يسهل فهمها وتحليلها. فنحن إذ نحسّ القلق لا نحسّ بالعين دون الأذن، أو بالأذن دون الأنف واليد واللسان. إننا نحسّ بكل قطرة من دمائنا، وكل نبضة من قلوبنا، وكل جارحة من جوارحنا - نحسّ بكل ما في جهازنا البدنى من دقائق لا تدرك ولا توصف، مثلاً نحسّ بأفكارنا وأنواعنا وميولنا وخياننا وجميع ما يدخل في تركيب جهازنا المعنوي أو الروحي. كذلك هي حالنا مع الشوق. وكلا الشوق والقلق يتفاوتان عمقاً وعفاً ومدى بتفاوت البواعث التي تتبعه ثم بتفاوت القوى التي تعيه وتتأثر به. وهذه القوى هي العقل والوجدان والخيال والذوق والإرادة. وهي لا تتساوى أبداً حتّى عند اثنين من الناس. فكيف بها تتساوى عند جميع الناس؟

من هنا هذا التنويع الدائم في ما نقول ونكتب ونعمل. مما اتفق اثنان يوماً من الأيام في القلق والشوق، وفي كيفية التعبير عنهما، حتى وإن وضعناهما، أو وضعناهما الحياة في عين الظروف والأحوال. وكيف يتفقان وجسم ذلك غير جسم هذا، وعقله غير عقله، ومزاجه غير مزاجه، وذوقه غير ذوقه، وميزان الخير والشر عنده غير ميزانه، وإرادته غير إرادته؟ إن هذه جميعها تتكون وتتموّل علينا عن وعي وعن غير وعي منا، لأنّها نتائج تفاعل دائم بيننا وبين سائر الكائنات - منظورها وغير منظورها. فلا سبيل لنا إلى سكبها في قالب واحد. لئن كان لنا أن نتحمّل في عقولنا وأنواعنا وميولنا إلى حدّ ما، فمن أين لنا أن نتحمّل في تكوين أجسادنا وما نحن هيئناها وهيئتها لنا قدرة غير قدرتنا؟ ثم كيف لنا أن نتحمّل في الأرض وما عليها والسماء وما فيها - وأقلّها يفرض وجوده وسلطانه علينا فرض؟ فأيّ عجب إذ ذاك أن لا تتساوى في الشوق والقلق وفي كيفية التعبير عنهم؟

ميخائيل نعيمة، دروب، ص: 174-176.

马桥人对味道的表达很简单，凡是好吃的味道可一言以蔽之：“甜”。吃糖是“甜”，吃鱼吃肉也是“甜”，吃米饭吃辣椒吃苦瓜统统还是“甜”。

这样，外人很难了解，是他们的味觉的粗糙，造成了味觉词汇的缺乏？还是味觉词汇的缺乏，反过来使他们的舌头丧失了区分辨别能力？在饮食文化颇为发达的中国，这种情况殊为少见。

与此相联系的是，他们对一切点心的称呼，差不多只有一个“糖”字。糖果是“糖”，饼干也是“糖”，蛋糕酥饼面包奶油一类统统还是“糖”。他们在长乐街第一次见到冰棒的时候，还是叫“糖”。例外的情况当然也有，本地土产还是各有其名的，比如“糍粑”和“米糕”。“糖”的笼统，只限于一切西式的、现代的至少是遥远地方来的食物。知青们从街上买回的明明是饼干，被他们叫作“糖”，总让人觉得有些不顺耳，不习惯。

也许马桥人以前的吃仅仅要在果腹，还来不及对食味给予充分的体会和分析。很多年以后，我接触到一些讲英语的外国人，发现他们的味觉词汇同样贫乏，比如对一切有刺激性的味道，胡椒味也好，辣椒味也好芥末味也好，大蒜味也好，一律满头大汗，“hot（热味）”一下完事。我窃窃地想，他们是否也如马桥人，曾经有过饥不择食饥不辨味的历史？

韩少功《马桥词典》，人民文学出版社，2004 年，p.15-16

VERSION ESPAGNOLE

A Gloria la vida se le daba distinta de cómo sus padres la habían enseñado. La muchacha hizo ese descubrimiento hacía muchos años y aún ahora le asombraba la fidelidad de su memoria al evocarlo. Don Sidonio les llevaba en aquella época a un pueblecillo de Guadalajara; fue allí, durante las vacaciones estivales, cuando tuvo ocasión de comprobar que el mundo no concluía con las cuatro paredes de su piso y que la imagen que su hermano le ofrecía no era peor ni más aburrida que las que le habían enseñado en su casa. En aquel pueblo gris, refugio de culebras y lagartos, en el que sólo los dondiegos y geranios ponían una nota de color desesperada, Luis la había iniciado en los secretos de su pandilla: un mundo de fuerza y de crueldad, en el que la astucia era un recurso y la mentira, un arma de combate. En el pajarral abandonado de la colina, entre herrumbrosos aperos de labranza, y sacos destripados y vacíos, se celebraban las juntas de los Cangrejos, la terrible banda que rompía los faroles del alumbrado, robaba las frutas de los puestos callejeros, hurtaba el cepillo de la iglesia y perseguía a las parejas solitarias que se ocultaban en los rincones umbrosos del jardín del casino. Los Todo Poderosos empleaban disfraces y capuchas, cuchillos y navajas. Ser iniciado en los Misterios equivalía a someterse a una serie de pruebas, en las que el aspirante debía dar muestra de su capacidad: robar una jarra al viejo alfarero, arrancar las cadenillas de la puerta del colmado, pinchar el neumático de la bicicleta que el empleado de Correos dejaba junto a la entrada del hotel, y realizar una serie de hazañas más o menos caprichosas, que oscilaban desde la casi imposible, a la burlona e irónica.

Ella, en atención a su sexo, fue admitida sin prueba alguna y, convertida en Todo Poderosa Hermana, presidió más de una vez el Bautismo de los nuevos iniciados. Luis-Ojo de Halcón, con su antifaz de seda-corsé, y su látigo-cadena de lavabo, aplicaba la justicia a los refractarios. También ella había asistido a la tortura del hijo del peluquero: se le habían hecho unas incisiones en el brazo con una navaja previamente desinfectada con la vela que ella sostenía sobre la boca de una botella de cerveza y el muchacho, así marcado, fue dejado en libertad, bajo promesa de silencio.

A cien metros de allí, pero a muchos kilómetros de distancia efectiva, don Sidonio y doña Cecilia, sentados en mecedoras, hojeaban periódicos y revistas en el vestíbulo de su casa. Diariamente, el padre tenía cargos contra Luis que no estudiaba y se mostraba indigno del veraneo, que, a costa de tantos esfuerzos, le había procurado. ¿Era aquélla la educación que había recibido? Sí, era aquélla. ¿De qué le servía entonces su estancia en un colegio de pago? De nada: ni las matemáticas, ni la física ni la geometría servían para nada. Y así hasta el infinito.

Juan Goytisolo, *Juegos de Manos*, Destino, 1965, pp. 66-67.

VERSION HÉBRAÏQUE

הוא אמר שיבוא בטרקטור דרך השדות, שיחורה ויויאן בעודה מביטה עצמה במראה בשירותים של הבנק ומסתרקת. היא לא הייתה מרוצה. השיער לא הסתדר יפה. בכל-זאת יום חתונתה היום. אומנם אין לה שמלה כללה, והכל יתרחש בשיא המהירות בבית של הרוב של פרפור, אבל חתוננה! שוכרים כוס, נודרים נדרים. מעכשו היא לא תהיה שונה מהאחרות, משאר נפלטו הגרעין המצרי, שהלכנו כבר בהירון, ואחדות כבר יש להן ילד **שָׁרֶץ**[...]. גם מהחוותיה לא תהיה שונה! שתיהן כבר התחתנו בבית-הכנסת המפואר "שער שמיים" בקהיר. איזו עוגמת-נפש הייתה לה שלא יכולה הגיעו להכנות שלهن.

הרי כבר הייתה אז בארץ, בקיבוץ.

ויויאן הייתה בת עשרים-ושש, ופיגרה אחרי כולן, וזה היה שוד-ושבר.

צ'רלי היה הצער בחמשה אחיהם שנולדו זה אחר זה עוד במצרים, במחצית הראשונה של המאה שעברה, לפלאז ולזרoid קאשטייל, אחרי שלוש בנות שנפטרו זו אחר זו כי לא היו או תרופות מספיק טובות בשביבן [...]. אם פלאז מטה מצער בגיל חמישים, והיא קבועה בקהיר, לא בעזה כפי שוויאן חשבה תחילה.

גם לאמא של ויויאן קראו פלאז, אבל משפחתה של ויויאן הייתה כבר מאות שנים במצרים, יותר מדי מאות שנים, אולי אפילו אלפיים, כי נראה, כפי שאמרה לה אמא שלה פלאז, הם היו שייכים לחמולה ההיא, לבית-האב האחד והיחיד הוא שלא מסופר עליו בתולדות עם ישראל - אלה שביציאת מצרים הגדולה סיירבו למשה רבנו ונשארו במצרים בתור עבדים. רק כעבור מאות שנים הם השתחררו והוא לצדדים פראים, וכשהגיעו יהודים למצרים אחרי גירוש ספרד, מיהרו אלה להתחבר אליהם, כי הרגישו באיזה אופן סתום, מיסטי, בקרבה הקדומה.

אורלי קסטל-בלום, **הرومאנן המצרי**, הקיבוץ המאוחד, הספרייה החדשה, 2015

VERSION ITALIENNE

« Nonno Giacomo »

L'occhio l'avrebbe perduto molti anni dopo sul lavoro, poco prima di andare in pensione, quando, scalpellando non so quale traversina, una scheggia sfuggita gli si era conficcata nella palpebra. Mentre l'ambulanza lo portava di corsa al Cardarelli i suoi colleghi, operai come lui alla ferrovia, gli avevano sostituito gli attrezzi personali con cui lavorava – quei martelli e quelle morse rodate dalla mano e tenaci come denti di predatore che ciascun fabbro rivendica per sé – con altri regolamentari e con il numero di inventario sopra. Così che almeno, con quell'occhio di vetro, aveva potuto prendere una pensione di invalidità e l'autobus gratis tutte le domeniche per andare a Poggioreale a onorare i morti.

Quando sono arrivata io al mondo il nonno aveva già l'occhio di vetro e la dentiera: si smontava a pezzi. Li lasciava la sera ciascuno nel suo contenitore badando di non farsi mai vedere, ma noi nipoti lo sapevamo bene che c'erano denti e occhi che galleggiavano tra le bollicine frizzanti di una pasticca, e che quello che dormiva doveva essere un nonno vuoto. Con quelle stesse mani consapevoli dei binari aveva costruito la sediolina sulla quale stavo io accucciata, fuori a quel balcone, e aveva costruito altre mille cose che erano in casa, la cassetta per le spazzole e le cromatine con cui lucidava le scarpe la domenica, il coperchio della Singer di Franca e la sua scatola da lavoro, così che a me pareva un nonno pacificato e solerte, e faticavo a farlo coincidere con l'uomo che il giorno delle Ceneri aveva scassato una sedia in testa a un vicino. Io non conoscevo la violenza, e dai racconti terribili di mia madre mi sembrava che fosse come il lato oscuro dei pianeti, quello che per fortuna non si vede. Ma insomma, mi consolavo, che poi quella sedia avrà pure dovuto ripararla lui.

Franca e Giacomo non avevano nulla in comune, se non gli aeroplani. Lui costruiva dei modellini, in legno e latta prima, in plastica poi, quando arrivò la plastica, e li collezionava nella vetrinetta dei liquori, vicino al Cynar, al Borsci S. Marzano, all'amaretto Disaronno, allo Strega, e ai bicchieri Napoleon. I modellini erano tutti atterrati lì, nel mogano, dietro un vetro serigrafato con un tralcio di vite, dopo che lui aveva quasi pilotato un caccia-bombardiere. Questa storia qui era destinata a mio fratello, interlocutore prediletto di qualunque cosa riguardasse i motori, benché mio nonno non avesse la patente e forse non sapeva neppure guidare la macchina: quando era cresciuto lui le macchine erano poche, si prendevano a noleggio con l'autista il giorno della Madonna del Rosario per andare a Pompei, al santuario. Poi c'era stata la guerra, e poi la città, assediata e invasa dalle macchine, ma fatta per i piedi e per i tram arancioni, per le funicolari e le scale, per fermarsi e perder tempo. Per le macchine no.

Ma il nonno Giacomo aveva quasi imparato a pilotare un aereo. Ne prendeva uno, lo faceva decollare dal tavolo a otto posti della sala da pranzo, e lo faceva sparire dietro le tende.

Valeria Parrella, *Lettera di dimissioni*, Einaudi, 2013, p. 11-12.

VERSION POLONAISE

Pamięć

Pamiętam wiele miejsc i zdarzeń. Niektóre z nich trwają w mojej pamięci niczym zatrzymane figury jakiegoś przedstawienia. Wystarczy niewielki wysiłek, by ożyły. Oświetla je wtedy dziwny i ciepły blask, który sprawia, że minione powraca nieskończonym pomniejszone, jak w odwróconej lornetce. Upływ czasu pomniejsza obrazy, ale nie potrafi ich unicestwić. Stają się miniaturami zdarzeń i rzeczy, lecz zachowują ciepło, barwę i swój wewnętrzny porządek. Po prostu musimy być więksi od swojej przeszłości, aby ją ocalić.

Te wszystkie miejsca i zdarzenia są bez wyjątku banalne. Mogłyby wydarzyć się komukolwiek innemu i gdziekolwiek indziej.

Mam siedem albo osiem lat i jest zima. Idę z ojcem cichą, spokojną ulicą na przedmieściach Warszawy. Nie pamiętam, jak i po co się tam znaleźliśmy, ale widzę bardzo wyraźnie szklisty chodnik, sterty zgarniętego śniegu i białą jezdnię. Ojciec trzyma mnie za rękę, a ja od czasu do czasu podbiegam i ślizgam się na ciemnych taflach nagiego lodu. Śnieg leży na gałęziach drzew, oblepiszony ogrodzenia i żelazne furtki. Dzień jest mroźny i bezwietrzny. [...]

Z tego składa się życie, gdy próbujemy je sobie wyobrazić jako pewną całość – z oderwanych fragmentów, które zapadły w pamięć. Nie spaja ich żadna logika, żaden sens, poza tym, że przydarzył się właśnie mnie.

Jest styczeń, siódma rano i właśnie zbudziłem córkę do szkoły. Krząta się gdzieś między łazienką i kuchnią, a ja siedzę w swoim pokoju, piję kawę i patrzę w okno. Szare światło zimowego poranka sprawia, że odżywają we mnie wszystkie swity dzieciństwa. Minęło wiele lat, jestem już dorosły, moi rodzice są starzy, od rodzinnego domu dzielą mnie dziesiątki lat i setki kilometrów, ale to światło świtu nie zmieniło się wcale. Patrzę na nie i mogę odtworzyć smak tamtych poranków, gdy miałem dziesięć lat. Moja córka powtarza moje gesty, powtarza moje uczucia. Zbudzona, niechętnie przeciąga się, zwija w kłębek pod kołdrą i próbuje udawać, że to przebudzenie jest przywidzeniem, że za chwilkę będzie mogła powrócić w objęcia ciepłego snu.

Andrzej Stasiuk, *Fado*, 2006

VERSION PORTUGAISE

ANEDOTA PECUNIÁRIA

Chama-se Falcão o meu homem. Naquele dia – quatorze de abril de 1870 – quem lhe entrasse em casa, às dez horas da noite, vê-lo-ia passear na sala, em mangas de camisa, calça preta e gravata branca, resmungando, gesticulando, suspirando, evidentemente aflito. Às vezes, sentava-se; outras, encostava-se à janela, olhando para a praia, que era a da Gamboa. Mas, em qualquer lugar ou atitude, demorava-se pouco tempo.

– Fiz mal, dizia ele, muito mal. Tão minha amiga que ela era! tão amorosa! Ia chorando, coitadinha! Fiz mal, muito mal... Ao menos, que seja feliz!

Se eu disser que este homem vendeu uma sobrinha, não me hão de crer; se descer a definir o preço, dez contos de réis, voltar-me-ão as costas com desprezo e indignação. Entretanto, basta ver este olhar felino, estes dois beiços, mestres de cálculo, que, ainda fechados, parecem estar contando alguma coisa, para adivinhar logo que a feição capital do nosso homem é a voracidade do lucro. Entendamo-nos: ele faz arte pela arte, não ama o dinheiro pelo que ele pode dar, mas pelo que é em si mesmo! Ninguém lhe vá falar dos regalos da vida. Não tem cama fofa, nem mesa fina, nem carruagem, nem comenda. Não se ganha dinheiro para esbanjá-lo, dizia ele. Vive de migalhas; tudo o que amontoa é para a contemplação. Vai muitas vezes à burra, que está na alcova de dormir, com o único fim de fartar os olhos nos rolos de ouro e maços de título. Outras vezes, por um requinte de erotismo pecuniário, contempla-os só de memória. Neste particular, tudo o que eu pudesse dizer, ficaria abaixo de uma palavra dele mesmo, em 1857.

Já então milionário, ou quase, encontrou na rua dois meninos, seus conhecidos, que lhe perguntaram se uma nota de cinco mil-réis, que lhes dera um tio, era verdadeira. Corriam algumas notas falsas, e os pequenos lembraram-se disso em caminho. Falcão ia com um amigo.

Pegou trêmulo na nota, examinou-a bem, virou-a, revirou-a...

– É falsa? perguntou com impaciência um dos meninos.

– Não; é verdadeira.

– Dê cá, disseram ambos.

Falcão dobrou a nota vagarosamente, sem tirar-lhe os olhos de cima; depois, restituui-a aos pequenos, e, voltando-se para o amigo, que esperava por ele, disse-lhe com a maior candura do mundo:

– Dinheiro, mesmo quando não é da gente, faz gosto ver.

Machado de Assis, *Histórias sem data*,
in *Obra Completa* vol. II, Rio de Janeiro,
Nova Aguilar, 1994.

VERSION ROUMAINE

Anii furați

În 1989 aveam 33 de ani. Mă născusem în comunism și credeam sincer că aveam să mor tot în comunism. Nu părăsisem niciodată România, nici măcar nu aveam pașaport. Credeam că nici n-aveam să călătoresc vreodata în străinătate. Nu mi se permisese să candidez pentru un post la facultate sau să-mi dau doctoratul. Eram profesor la o școală generală și aveam toate şansele să ies la pensie chiar de-acolo. Locuiam într-un apartament, la etajul opt al unui bloc care nu avea nici un perete la nouăzeci de grade față de altul. Lumea părea încremenită în sordidul și-n previzibilul ei. Comunismul era realitatea. Tot restul erau fantasmagorii de film american.

Revoluția ne-a luat prin surprindere și am crezut în ea. Când ești într-o mulțime de un milion de oameni care se îmbrățișează și plâng de fericire, nu te mai întrebi cine i-a adunat și din ce motiv. O mie dintre ei au murit împușcați. Apoi a fost împușcat și Ceaușescu, pe care îl credeam sincer nemuritor.

S-a dat totul la televizor. A fost de fapt un film continuu care a durat câteva săptămâni de exaltare și derută. Și, deși totul era la vedere, deși efectele erau facile, deși decorurile erau ieftine, deși replicile erau clișeizate, deși se vedea bine sforile care-l țineau pe iluzionist într-o falsă levitație, noi credeam în acel vis cu ochii deschiși. Revoluția a fost telenovela noastră, iluzia noastră siropoasă. Nu pot nici azi să mi-o iert că am crezut-o, căci într-o lume normală n-ar fi crezut-o nici copiii. Dar voi am prea mult să fie adevarat.

În 1990 am intrat în lumea liberă și democratică fără să știm nici ce e libertatea, nici ce e democrația. După cincizeci de ani de dictaturi fasciste și comuniste nu mai eram un popor, o societate. Eram o gloată. Dictatura comunistă a continuat sub un nickname străveziu. Înainte fuseseră minți, acum eram minți. Înainte fuseseră săraci, acum eram și mai săraci. La facultate aveam un salariu de cincizeci de dolari pe lună. Soția mea era șomeră, și aveam un copil mic. Inflația era însămicătoare, ne coroda ca o baie de acid sulfuric. Curând, nu mai aveam nimic. [...]

Apoi au venit minerii în București. O dată, de două ori, de trei ori, de șase ori în total. Am asistat la lupte de stradă, am văzut fete tinere și elegante tărâte de păr, ca să fie bătute și violate în scările blocurilor. Am văzut oameni martirizați numai pentru că purtau ochelari. Am auzit pe străzile acestui oraș cel mai apocaliptic urlet din lume: „Moarte intelectualilor!” Cât de bolnavă trebuie să fie o societate ca să emită un asemenea strigăt de agonie? (Mi-am amintit de Lautréamont: „Toate oceanale lumii nu pot spăla o picătură de sânge intelectual”.) Părinții mei erau de partea neocomuniștilor și-i aplaudaseră pe străzi pe mineri. Ne-am certat rău și nu ne-am mai vorbit un an de zile. Astă s-a întâmplat în nenumărate familii românești. Era infernul. [...]

Am început să călătoresc în străinătate. Am stat ani îndelungați, apoi, la Amsterdam, Berlin, Budapesta, Viena, Stuttgart. Când am văzut Manhattanul, am scris un poem disperat. Eram în vîrful clădirii Empire State. Plângeam și scriam într-un carnețel proptit de balustradă. Hainele îmi fluturau în vînt ca niște steaguri. Cine-mi furase cei mai frumoși ani din viață? Cine mă făcuse inapt și pentru Est, și pentru Vest? Eram asemenea magilor din poemul lui Eliot: nu-mi găseam locul în România, dar eram nefericit și în Occident. Nu vedeam nici o ieșire. Chinuitoarea tranziție (spre ce?) avea să dureze la nesfărșit.

Întoarcerile în România erau întotdeauna deprimante: vedeam acum și mai bine scufundarea ei fizică și morală. Vedeam crăpăturile din clădirile nerénovate, găurile din asfaltul drumurilor, minciunile politicienilor și corupția generală mai bine decât în trecut, când nu aveam termen de comparație. Acum știam cum ar trebui să trăiască un om și cum ar trebui să fie o țară.

VERSION RUSSE

Семь лет прошло с тех пор, как он с нею расстался. Господи, какая сутолока на Николаевском вокзале! Не стой так близко, сейчас поезд тронется. Ну вот, – прошай, моя хорошая... Она пошла рядом, высокая, худощавая, в макинтоше, с черно-белым шарфом вокруг шеи, – и медленным течением ее уносило назад. Затем он повоевал, нехотя и беспорядочно. Затем, в одну прекрасную ночь, под восторженное стрекотание кузнечиков, перешел к белым. Затем, – уже через год, – незадолго до выхода на чужбину, – на крутой и каменистой Чайной улице в Ялте, он встретил своего дядю, московского адвоката. Как же, как же, сведения есть, – два письма. Собирается в Германию и разрешение уже получила. А ты – молодцом. И, наконец, Россия дала ему отпуск, – по мнению иных – бессрочный. Россия долго держала его, он медленно соскальзывал вниз с севера на юг, и Россия все старалась удержать его, – Тверью, Харьковом, Белгородом, – всякими занимательными деревушками... не помогло. Был у нее в запасе еще один соблазн, еще один последний подарок, – Таврида, – но и это не помогло. Уехал. И на пароходе он познакомился с молодым англичанином, весельчаком и спортсменом, который отправлялся в Африку.

Николай Степаныч побывал и в Африке, и в Италии, и почему-то на Канарских островах, и опять в Африке, где некоторое время служил в иностранном легионе. Он сперва вспоминал ее часто, потом – редко, потом снова – все чаще и чаще. Ее второй муж, немец, умер во время войны. Ему принадлежали в Берлине два дома. Николай Степаныч рассчитывал, что она в Берлине бедствовать не будет. Но как время идет!

Прямо поразительно... Неужто целых семь лет?

За эти годы он окреп, огрубел, лишился указательного пальца, изучил два языка – итальянский и английский. Его глаза стали еще простодушнее и светлее, оттого что ровным, мужицким загаром покрылось лицо. Он курил трубку. Походка его, – крепкая, как у большинства коротконогих людей, – стала удивительно мерною. Одно совершенно не изменилось в нем: его смех, – с прищуринкой, с прибауткой.

Он долго посмеивался, качал головой, когда наконец решил все бросить и потихоньку перебраться в Берлин. Как-то раз – в Италии, кажется, – он заметил на лотке русскую газету, издававшуюся в Берлине. Он написал туда, просил поместить объявление, что он, мол, разыскивает... Вскоре после этого он покатил дальше, так и не узнав ничего. Из Каира уезжал в Берлин старичок журналист Грушевский. Вы там наведите справки. Может быть, найдете. Скажите, что я жив, здоров... Но и тут никаких вестей он не получил. А теперь пора... Нагрянуть. Там, на месте, уже легче будет разыскать. Возня с визами, денег не ахти как много. Ну, да уж как-нибудь доедем...

И он доехал.

Владимир Набоков. «Звонок», 1927
В. Набоков. Полное собрание рассказов, изд. Азбука-Аттикус, Москва, 2013

VERSION TCHÈQUE

NA ŠKOLE visel Obrovský Černý Prapor. Běžela jsem prázdnou chodbou, nikde nikdo, a ze tříd se ozýval hluboký zpěv dospělých lidí, nejspíš vojáků. Odhodlala jsem se otevřít dveře do naší třídy. Všichni stáli v pozoru u lavic na svých místech, nikdo se nehýbal, hleděli upřeně před sebe a poslouchali ten cizí zpěv. Vplížila jsem se na své místo a pokusila se honem také zkamenět jako ostatní. Podívala jsem se šikmo vzhůru, kam hleděli kamarádi, a spatřila černou pásku přes portrét Stalina. Zamrazilo mě hrozným tušením, hudba dohrála a my stále stáli. Potom někdo z amplionu školního rozhlasu řekl: *Zemřel Josef Vissarionovič Stalin*. Dále jsem ničemu nerozuměla, ale bylo to hrozné a nespravedlivé. Znovu: *Zemřel Josef Vissarionovič Stalin*. Pak hráli ještě písň. Přes spáleniště, přes krvavé řeky... hladový a roztrhán uhání vpřed partyzán. Paní učitelka řekla, posaďte se, ale neměla s sebou žádnou knihu, ani sešity, ani pera neležely na lavici. Po skončení smutečního obřadu dostaví se do sborovny všichni učitelé a vedoucí pionýrských skupin, kteří s sebou přivedou dva vzorné pionýry z každé třídy. Nebyli jsme ještě pionýry a paní učitelka nás poslala domů.

V každém poschodi stálý před Stalinovým portrétem čestné stráže pionýrů v bílých košilích a s černými pásky na rukávech. Nad nimi se řasily černé a rudé prapory, kolem nich voněly kytice a věnce. Obdivovala jsem střídání čestných stráží, hlavně jak každý ví, že a kdy má udělat vpravo vbok a odpochodovat vojenským krokem, zatímco jiní vojenským krokem připochodovávají.

Ve městě stálý čestné stráže pod pomníkem Rudoarmějců. Stáli tam milicionáři v modrých uniformách, velcí pionýři a obrovští svazáci bez kabátů, v bílých a modrých košilích, s červenými šátky a černými pásky. Před školou se objevila obrovská fotografie Stalina, větší než školní vrata, a před ní jsem viděla stát v pozoru naši hrbatou paní učitelku. Kolemjdoucí si ji zvědavě prohlíželi a spěchali na svá místa čestných stráží.

Doma nikdo nebyl. Zapnula jsem rádio a poslouchala opět tu smutnou hudbu a vážné hlasy. Vyběhla jsem nahoru a zazvonila na Evičku. Také byla sama doma a poslouchala rádio. Od školy se ozýval smuteční pochod, snad se tam řadil průvod jako na prvního máje, jenomže smutný a černý. Vyšly jsme na půlkruhový balkón, který vede do ulice, a snažily se dohlédnout ke škole. Ulice byla liduprázdná, protože všichni někde stáli čestné stráže. Náhle nám bylo jasné, co v této osudové, vážné a slavnostní chvíli dělat. Ačkoliv si nás ve druhém patře nikdo nevšiml, dlouho jsme stály, bez pionýrských košil, které jsme ještě neměly, ale také bez kabátů a s vypjatými hrudníky čestnou stráž.

Sylvie Richterová, *Návraty a jiné ztráty*, extrait.

In : *Slabikář otcovského jazyka*, Brno, Atlantis / Arkýř, 1991, pp. 16-17.

[1res éditions : Prague, Petlice (samizdat), 1978 et Toronto, Sixty-Eight Publ., 1978]